

Olha Hul
(Lwów)

Elita władzy miasta Lwowa w XVI wieku

W historiografii terminem „elita władzy” określa się grupę osób, które zajmują najważniejsze urzędy i dzięki temu uczestniczą w procesie kształtowania i podejmowania najważniejszych decyzji¹. W literaturze są również inne nazwy określające tę część społeczności miast: „grupa rządząca”², „grupa kierownicza”³. Najczęściej jednak dla określenia wąskiego grona najbogatszych i najbardziej wpływowych ludzi, którzy wyróżniali się spośród innych mieszczan, wykorzystuje się pojęcie „elita władzy”⁴.

Warto zauważyć, że historycy nie są zgodni, kogo zaliczać do elity władzy w miastach, wszystkich urzędników miejskich, czyli rajców, ławników, wójtów sądowych, a także pisarzy, czy tylko rajców. W przypadku Lwowa do „elity władzy” zaliczamy tylko rajców. Rada miejska była najwyższym organem władzy w mieście, zarządzała majątkiem miejskim i jednocześnie reprezentowała miasto na zewnątrz. Instytucja ta była też sądem drugiej instancji. Według przywileju księcia Władysława Opolskiego z 1378 r. rajcom lwowskim przysługiwało pra-

¹ A. Mączak, *Rządzący i rządzeni. Władza i społeczeństwo w Europie wczesnonowoczesnej*, Warszawa 2002, s. 137–138; Z. Noga, *Krakowska rada miejska w XVI wieku. Studium o elicie władzy*, Kraków 2003, s. 5–6; H. Samsonowicz, *Elita władzy w małych miastach polskich w późnym średniowieczu i w czasach nowożytnych*, [w:] *Genealogia – kręgi zawodowe i grupy interesu w Polsce średniowiecznej na tle porównawczym*, red. J. Wroniszewski, Toruń 1989, s. 145–159; W. Weśółowski, *Klasy, warstwy i władza*, Warszawa 1974, s. 80.

² R. Szczygieł, *Konflikty społeczne w Lublinie w pierwszej połowie XVI wieku*, Warszawa 1977, s. 22.

³ M. Goliński, *Zmiany w grupie kierowniczej miasta Świdnicy w latach 1351–1522 – analiza faktograficzna*, Sobótka, R. 62, 2007, s. 1.

⁴ W. Falkowski, *Badania nad elitą władzy w Polsce w późnym średniowieczu i czasach nowożytnych*, „Przegląd Historyczny”, t. 76, z. 1, 1985, s. 131–138; K. Mikulski, *Wymiana elity władzy w Toruniu w drugiej połowie XV wieku (Przyczynek do badań nad mechanizmami kształtowania się elit)*, [w:] *Elity mieszczańskie i szlacheckie Prus Królewskich i Kujaw w XIV–XVIII wieku*, red. J. Staszewski, Toruń 1995, s. 51–87; H. Samsonowicz, *Elita władzy w małych...*, s. 145–159.

wo wyboru wójta sądowego⁵. Członków ławy sądowej po wykupieniu wójtostwa dziedzicznego przez radę wybierali również rajcy, z tego powodu ławnicy byli uzależnieni od nich. Względy powyższe pozwalają stwierdzić, że rada miejska w badanym okresie miała pozycję dominującą w stosunku do innych porządków miejskich. Rajcami zazwyczaj byli przedstawiciele najbogatszych rodzin patrycjuszowskich. Rodziny te tworzyły zwykle zamkniętą grupę elity władzy w mieście⁶.

Zachowany materiał źródłowy, pozwalający na badanie elity władzy, nie jest kompletny. O niektórych członkach elity nie udało się odnaleźć żadnej informacji poza stwierdzeniem, że należeli do grupy rządzącej. Przedmiotem analizy w tym artykule będzie grupa 80 osób reprezentujących 60 rodzin. Czas sprawowania urzędu rajcy przez te osoby przypada na okres od 1501 do 1600 r. O 11 z nich nie wiadomo nic poza imieniem, przydomkiem oraz latami sprawowania urzędu: Maciej Weidner (1490–1507), Antoni Hornig (1495–1504), Maciej Kangisser (1496–1501), Andrzej Koglar (1508–1512), Jan Marter (1509–1511), Herman Padwall (1510–1511), Antoni (1514), Bernard postrzygacz (1514), Simon Leopolda (1584–1616), Kaspar Guliński (1590–1619), Francisk Wenig (1592–1595))⁷.

Na początku XVI w. notujemy nazwiska 9 rodzin, których przedstawiciele zajmowali urząd rajcy w okresie poprzednim (Geblowie, Mikułkowie, Tyczkowie, Wilczkowie, Weissowie, Hanlowie, Abrkowie, Arnestowie, Stanowicze). Taki stan był następstwem zasadniczej wymiany elity władzy we Lwowie, co miało miejsce w ostatnim ćwierćwieczu XV w. Z bardziej znanych lwowskich rodzin odeszli z rady i innych urzędów miejskich także Stecherowie, Somersteinowie, Steynkelery, Tempłowie, Helbezowie, Friedrichowie, Czornbergowie, Zindrichowie, Schropowie, Lindnerowie, Kadenowie, Nymandowie, Renerowie⁸. Zdaniem Władysława Łozińskiego było to skutkiem prawie całkowitego upadku lwowskiego handlu wschodniego, po zajęciu przez Turków kolonii geneueńskich na Morzu Czarnym⁹. Andrzej Dziubiński z kolei twierdził, że w końcu XV w. zmniejszyło się tylko polityczne znaczenie Polski nad Morzem Czarnym, zaś w stosunkach handlowych ze Wschodem nie nastąpił kryzys, nie miał

⁵ *Привілеї міста Львова XIV–XVIII ст.*, зб. док., упоряд. М. Капраль, Львів 1998, с. 41–42 (nr 6).

⁶ A. Mączak, *Rządzące i rządzieni...*, s. 137–138; Z. Noga, *Krakowska rada miejska w XVI wieku...*, s. 5–6; W. Fałkowski, *Badania nad elitą władzy...*, s. 131–138; A. Knap, *Elita władzy w Warcie w XV–XVI wieku*, „Przegląd Historyczny”, t. 84, z. 3, Warszawa 1993, s. 375–388.

⁷ M. Kapral, *Urzednicy miasta Lwowa w XIII–XVIII wieku*, [w:] *Spisy urzedników miejskich z obszaru dawnej Rzeczypospolitej, Śląska i Pomorza Zachodniego*, t. 7: *Ziemie Ruskie*, z. 1, Lwów, Toruń 2008, nr 135, 139, 140, 144, 145, 146, 152, 198, 200, 205, 206.

⁸ J. Skoczek, *Studia nad patrycjatem lwowskim wieków średnich*, „Pamiętnik Historyczno-Prawny”, t. 7, z. 5, 1929, s. 3.

⁹ W. Łoziński, *Patrycjat i mieszczaństwo lwowskie w XVI i XVII w.*, Lwów 1890, s. 36.

też miejsca upadek kupiectwa lwowskiego¹⁰. Zniknięcie z elity władzy nazwisk przedstawicieli starych rodzin niemieckich możemy tłumaczyć też ich polonizacją. Proces polonizacji przebiegał powoli w ciągu drugiej połowy XV i na początku XVI w. Skutkiem tej polonizacji była chociażby zmiana języka kazań w katedrze lwowskiej. Jeśli w końcu XV w. kazania były głoszone w języku polskim i niemieckim z dwóch oddzielnych ambon, to od początku XVI w. już tylko w polskim¹¹. Przejawem polonizacji były też nowe nazwiska dawnych rodzin niemieckich. Dla przykładu podajemy, że szesnastowieczny ród Handlów w XV w. nosił nazwisko Szeler¹², dopiero syn Jana Szelera – Bartłomiej, od imienia ojca przyjął nazwisko Hanela i tym samym zapoczątkował nowy etap w dziejach tej rodziny¹³. Z kolei następcy Stano Kloppera w XVI w. zaczęli nazywać się Stanowiczami¹⁴. Podobnie było z rodem Abreków, którego przedstawiciele działali we Lwowie nieprzerwanie od XIV do XVII w. Początkowo ich nazwisko brzmiało Smithus lub Smethus. Na początku XV w. wielki wpływ jako rajca miał Eberchard Smethus zwany Abrekiem. Od tego przydomku zaczęto zapisywać ich jako „Abreków”¹⁵. Dodajmy przy tym, że dawny ród Tempłów, zniknął z ksiąg miejskich na początku XVI w., nie mając męskich potomków. Jego majątek przejął krewny ostatniej przedstawicielki rodziny Doroty – Mikołaj Tyczka¹⁶. Podobnie było z inną piętnastowieczną rodziną Hellbezów. Po śmierci Benedykta Hellbeza jego ogromny majątek odziedziczył jedyny bliski krewny we Lwowie – Stano Klopper, zaś jego potomkowie w XVI w. nosili nazwisko Stanowicze¹⁷. Można więc stwierdzić, iż Tempłowie i Hellbezowie przyczynili się do społecznego i majątkowego awansu rodzin Tyczków i Stanowiczów.

W ostatnim ćwierćwieczu XV w. do elity władzy weszli przedstawiciele jeszcze 10 rodzin: Wasserbrotów, Bergerów, Gasnerów, Hazów, Wojnarów, Kosnerów, Geizlerów, Weidnerów, Hornigów oraz Kangisserów¹⁸.

Pierwszym elementem, który pozwala identyfikować członków rodzin w obrębie lwowskiej elity władzy, są nazwiska, co, po pierwsze, sugeruje istnienie pokrewieństwa w linii prostej, a, po drugie, wskazuje na sprawowanie urzędu przez członków niektórych rodzin z pokolenia na pokolenie, czyli dziedziczenie

¹⁰ A. Dziubiński, *Na szlakach Orientu. Handel Między Polską a imperium Osmańskim w XVI–XVIII wieku*, Wrocław 1998, s. 11.

¹¹ J. Skoczek, *Kwestia kazań lwowskich w wieku XIII–XVI*, „Przegląd Teologiczny”, R. VIII, 4, 1927, s. 16–23.

¹² J. Skoczek, *Studia nad patrycjatem...*, s. 25.

¹³ *Ibid.*, s. 25.

¹⁴ *Ibid.*, s. 38.

¹⁵ *Ibid.*, s. 47.

¹⁶ *Ibid.*, s. 34.

¹⁷ *Ibid.*, s. 41.

¹⁸ M. Kaprał, *Urządnicy miasta Lwowa...*, nr 122, 123, 124, 132, 134, 135, 136, 137, 138, 140, 141.

pozycji społecznej. W badanym okresie mamy 17 takich rodzin. Z nich 5 rodzin utrzymało się w elicie władzy trzy pokolenia z rzędu.

Wśród rodzin trzypokoleniowych byli Mikułkowie. Założyciel rodu Mikołaj Mikułka urząd rajcy sprawował w latach 1452–1464¹⁹, wówczas w jego zarządzie znajdowała się wieś miejska Hołowsko²⁰. Jego córka Urszula była żoną Bartłomieja Hanla²¹, który pełnił urząd rajcy w latach 1477–1492²². Inny przedstawiciel tego rodu Bernard, prawdopodobnie syn Mikołaja, był ławnikiem w ciągu 1471–1489, a od 1489 do 1498 r. pełnił urząd rajcy²³. Maciej Mikułka, widocznie syn wspomnianego Bernarda, był rajcą w latach 1519–1524. W XV–XVI w. należeli Mikułkowie do rodzin znanych i niezwykle bogatych.

Przedstawiciele rodziny Geblów brali udział we władzach miejskich Lwowa jeszcze w początku XV w. i piastowali różne urzędy: rajcy – Mikołaj (w latach 1405–1409), Jerzy (w latach 1410–1432), ławnika – Jerzy (w 1422 r.) i inny Jerzy (w latach 1447–1450), w 1450 r. on z kolei został rajcą i pełnił ten urząd do 1453 r., zaś pisarza – Jerzy, który wykonywał tę funkcję w latach 1453–1455, 1470–1474²⁴. Na początku XVI w. zasiadało w radzie dwóch przedstawicieli tej rodziny: Jerzy, który pełnił urząd rajcy w latach 1505–1508²⁵, zaś Michał był z kolei rajcą w 1512 r.²⁶ Ci dwaj dostali się na urząd rajcy bez sprawowania urzędu ławnika. Właśnie na Jerzym i Michału zakończyło się długotrwałe zasiadanie tego rodu w radzie miejskiej. Chociaż następcy ich nadal mieszkali we Lwowie, niektórzy sprawowali urząd ławnika (na przykład Walenty w latach 1524–1538)²⁷, żadnemu nie udało się osiągnąć urzędu rajcy. Ród Geblów może być także typowym przykładem dawnego rodu radzieckiego, który na początku XVI w. powoli tracił znaczenie polityczne.

Kolejną rodziną utrzymującą się w kręgu elitarnym przez trzy pokolenia byli Wilczkowie. W latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych XV w. ławnikiem był Stanisław Wilczek (1476–1486)²⁸, po nim na początku XVI w. w skład rady wszedł jego syn dr Stanisław Wilczek (1513–1544)²⁹, a następnie synowie tego ostatniego Jan (1552)³⁰ i Walenty (1568–1586)³¹ sprawowali urząd rajcy.

¹⁹ *Ibid.*, nr 99.

²⁰ J. Skoczek, *Studia nad patrycjatem...*, s. 25.

²¹ *Ibid.*, s. 25.

²² M. Kapral, *Urzednicy miasta Lwowa...*, nr 119.

²³ *Ibid.*, nr 132.

²⁴ *Ibid.*, nr 1777.

²⁵ *Ibid.*, nr 143.

²⁶ *Ibid.*, nr 147.

²⁷ *Ibid.*, nr 508.

²⁸ *Ibid.*, nr 458.

²⁹ *Ibid.*, nr 149.

³⁰ *Ibid.*, nr 180.

³¹ *Ibid.*, nr 190.

Przedstawiciel innego wpływowego rodu Tyczków – Piotr, przyjął prawo miejskie w 1472 r.³², w roku 1476 został wybrany na ławnika, zaś dwie dekady (od 1481 do 1502 r.) pełnił urząd rajcy³³. Po śmierci Piotra jego miejsce we władzach miejskich zajął jego syn Mikołaj, który tylko przez jeden rok (1503) zasiadał w ławie, a następnie długi czas (1503–1521) pełnił urząd rajcy³⁴. Jego syn Bernard pełnił urząd rajcy w ciągu dwóch lat (1523–1524), nie będąc uprzednio ławnikiem³⁵.

Innym przykładem trzypokoleniowej przynależności do grupy rządzącej była rodzina Hazów. Pierwszym jej przedstawicielem był Stanisław Haz, ławnik od 1486 r., a następnie od 1500 do 1522 r. rajca. Jego synowie Erazm (1548–1561) i Stanisław (1572–1585) tak jak i ojciec sprawowali urzędy miejskie³⁶. Nie do końca jasne są natomiast więzi między tymi ostatnimi a Melchiorem³⁷ i Walentym³⁸ Hazami, notowanymi w radzie miejskiej w latach 1577–1583. Trzypokoleniowych rodzin notujemy więc 5.

Kolejną dającą się wyodrębnić grupą z uwagi na omawianą kwestię są rodziny, które utrzymywały się w elicie przez dwa kolejne pokolenia. Takich rodzin w omawianym okresie było 12. Przede wszystkim należy wspomnieć Jana Kosnera, który już po śmierci ojca Wawrzyńca Kosnera, pełniącego urząd rajcy w latach 1479–1485³⁹, w 1490 r. został wybrany rajcą i urząd ten sprawował przez 21 lat⁴⁰. Po Andrzeju Bergerze⁴¹ w gronie rajców występował jego syn Stanisław (1531–1548)⁴². Z rodziny Abrków pierwszym pokoleniem był Mikołaj, który sprawował urząd rajcy w latach 1443–1481⁴³, zaś po nim rajcą był jego syn Andrzej (1529–1551)⁴⁴. Podobnie po Marcynie Wasserbrocie (1480–1508)⁴⁵ rajcą został jego syn, również Marcin (1519–1528)⁴⁶. Miejsce w lwowskiej elicie po śmierci Jerzego Głacza (1548)⁴⁷ zajął Jodok Głacz (1571–1589)⁴⁸. Jerzy Wojnar (1488–

³² *Album civium Leopoliensium. Rejestry przyjęć do prawa miejskiego we Lwowie 1388–1783*, wyd. A. Janeczek, Poznań–Warszawa 2005, nr 870.

³³ M. Kapral, *Urzędnicy miasta Lwowa...*, nr 124.

³⁴ *Ibid.*, nr 142.

³⁵ *Ibid.*, nr 157.

³⁶ *Ibid.*, nr 175, 194.

³⁷ Był ławnikiem w latach 1577–1582, *ibid.*, nr 567.

³⁸ Był członkiem kolegium 40 mężów w latach 1579–1583, ławnikiem w latach 1582–1583, *ibid.*, nr 575.

³⁹ *Ibid.*, nr 122.

⁴⁰ *Ibid.*, nr 134.

⁴¹ *Ibid.*, nr 138.

⁴² *Ibid.*, nr 168.

⁴³ *Ibid.*, nr 87.

⁴⁴ *Ibid.*, nr 164.

⁴⁵ *Ibid.*, nr 123.

⁴⁶ *Ibid.*, nr 156.

⁴⁷ *Ibid.*, nr 174.

⁴⁸ *Ibid.*, nr 193.

1521)⁴⁹ również miał następcę w radzie miejskiej – także Jerzego (1549–1570)⁵⁰. Podobnie po Mikołaju Kraiserze (1530–1539)⁵¹ w gronie rajców występował jego syn Józef (1546–1551)⁵², a po Andrzeju Stano (1526–1531)⁵³ – jego syn Hieronim (1549–1576)⁵⁴. Poprzednicy trzech kolejnych rajców, którzy mieli po jednym członku swej rodziny sprawujących ten urząd, byli ich dziadkami, tak Marcin Hanel (1531–1550)⁵⁵ był wnukiem Bartłomieja Hanela, rajcy w latach 1477–1492⁵⁶, a Antoni Czorn (1556–1592)⁵⁷ był zapewne wnukiem Michała Miecznika (1512–1547)⁵⁸, po jego synu Franciszku, który zmarł w młodym wieku⁵⁹.

Następna grupa 43 osób zasiadających w kolegium radzieckim w XVI w. pełniła urząd rajcy w pierwszym pokoleniu. Niektórzy z nich pochodzili z innych miejscowości, a kiedy przybyli do Lwowa, dorobili się majątku i autorytetu w mieście i dzięki temu zostali wybrani na te wysokie stanowiska. Okoliczności doboru nowych członków rady wskazują, że charakter lwowskiej elity władzy był podobny do wielu ówczesnych miast europejskich. Obdarzeni godnością rajcy ludzie spoza dotychczasowej elity władzy byli wybierani w zasadzie spośród najbogatszych i z rządzącą grupą wiązali się poprzez małżeństwa z córkami dotychczasowych rajców lub wdowami po nich. Związki tego rodzaju stanowiły jeden z głównych mechanizmów awansu społecznego. Często obserwujemy zbieżność między wejściem do elity a wejściem w koligacje z rodziną już do niej należącą. Podobna sytuacja była w innych miastach: w Krakowie⁶⁰, Poznaniu⁶¹, Toruniu⁶², Gdańsku⁶³, Sandomierzu⁶⁴, Lublinie⁶⁵, gdzie również były liczne wypadki takich

⁴⁹ *Ibid.*, nr 131.

⁵⁰ *Ibid.*, nr 177.

⁵¹ *Ibid.*, nr 166.

⁵² *Ibid.*, nr 173.

⁵³ *Ibid.*, nr 160.

⁵⁴ *Ibid.*, nr 176.

⁵⁵ *Ibid.*, nr 167.

⁵⁶ *Ibid.*, nr 119.

⁵⁷ *Ibid.*, nr 186.

⁵⁸ *Ibid.*, nr 148.

⁵⁹ Centralny Derżawnyj Istorycznyj Archiw Ukrainy u Lwowi (dalej: CDIAUL), f. 52, op. 2, spr. 10, s. 1393.

⁶⁰ Z. Noga, *Krakowska rada miejska...*, s. 193.

⁶¹ M. J. Mika, *Organizacja kupiectwa poznańskiego w wiekach średnich*, „Kronika miasta Poznania”, R. 11, 1933, nr 4, s. 350–352.

⁶² K. Mikulski, *Wymiana elity władzy w Toruniu w drugiej połowie XV wieku (Przyczynek do badań nad mechanizmami kształtowania się elit)*, [w:] *Elity mieszczańskie i szlacheckie Prus Królewskich i Kujaw w XIV–XVIII wieku*, red. J. Staszewski, Toruń 1995, s. 51–87.

⁶³ M. Bogucka, *Model kariery mieszczańskiej w Gdańsku w drugiej połowie XV wieku*, [w:] *Studia nad dziejami miast i mieszczaństwa w Średniowieczu*, red. M. Bogucka, Toruń 1996, s. 260–266.

⁶⁴ R. Szczygieł, *Rada miejska*, [w:] *Dzieje Sandomierza XVI–XVIII w.*, t. 2, red. H. Samsonowicz, Warszawa 1933, s. 44; F. Kiryk, *Mieszkańcy*, [w:] *Dzieje Sandomierza XVI–XVIII w.*, s. 187–188.

⁶⁵ M. Chojeła, *Związki rodzinne członków lubelskiej elity władzy w pierwszej połowie XVI*

koligacji. Ten sposób kształtowania grupy rządzącej podnosił znaczenie rodziny i kobiet, z którymi ożenek często ułatwiał drogę do grupy rządzącej⁶⁶.

Mobilności elity władzy sprzyjały zgony spowodowane powtarzającym się „morowym powietrzem”⁶⁷. Na zwolnione w radzie miejsca dobierano ludzi nowych i gdyby patrzeć na nich wyłącznie przez pryzmat nazwisk, należałoby podać w wątpliwości stwierdzenie o oligarchicznej strukturze władzy i licznych przypadkach nepotyzmu. Dopiero rozpatrzenie powiązań i koligacji potwierdza słuszność tej tezy. Częstsze jeszcze niż pokrewieństwa były w radzie więzy powinowactwa. Obok synów na urząd radziecki popierano także awans zięciów. Na przełomie XV–XVI w. możemy to obserwować na przykładach rodzin uznanych za patrycjuszowskie.

Żona Stanisława Haza (juniora), Agnieszka, była córką rajcy Walentego Augustyna⁶⁸. Inne córki tegoż Walentego Augustyna również były żonami rajców: Dorota – Marcina Złotnika⁶⁹, a Małgorzata – Jodoka Głacza⁷⁰. Grzegorz Kołaczek, Mikołaj Gelazinus i Jan Scholz byli mężami Urszuli – córki Marcina Hanela⁷¹. Żona rajcy Jerzego Wojnara (juniora), Anna, była córką Barbary i ławnika Walentego Gebela⁷². Inna córka tegoż Walentego Gebela, Katarzyna, była żoną rajcy Stanisława Scholza⁷³. Antoni Czorn ożenił się z Anną – córką rajcy Alberta Pedianusa⁷⁴. Paweł Jelonek miał żonę Dorotę, która była córką ławnika Stanisława Łowicza i Barbary, czyli była wnuczką rajcy Michała Gladiatora⁷⁵. Żona rajcy Jana Fraiborka, Anna Mikuleczina, była córką rajcy Macieja Mikułki⁷⁶. Druga żona tego Fraiborka, Zofia Temriczowa, pochodziła z dawnego rodu, którego przedstawiciele zasiadali w radzie w XV w.⁷⁷. Hieronim Stano był mężem Doroty Ficzkowej – pasierbicy Michała Miecznika⁷⁸. Pierwszym mężem córki Jana Kohno – Anny, był Mikołaj, syn Macieja Mikułki⁷⁹. Drugi jej mąż Jerzy Głacz z Kra-

wieku, „Studia Historyczne”, R. 51, 2008, z. 3–4, s. 264–265; G. Jakimińska, *Elita władzy lubelskiej gminy miejskiej w latach 1555–1651*, Lublin 2012, s. 69–90.

⁶⁶ Z. Noga, *Krakowska rada miejska...*, s. 193.

⁶⁷ „Morowe powietrze” we Lwowie było w latach 1547, 1569, 1572–1573, 1584, 1587–1589, 1591, 1593–1594: Ł. Charewiczowa, *Kłęski zaraz w dawnym Lwowie*, Lwów 1930, s. 8.

⁶⁸ CDIAUL, f. 52, op. 2, spr. 11, s. 1488.

⁶⁹ *Ibid.*, f. 52, op. 2, spr. 10, s. 779, 781, 1417, 1419.

⁷⁰ *Ibid.*, f. 52, op. 2, spr. 224, s. 1043; spr. 225, s. 36–37.

⁷¹ *Ibid.*, f. 52, op. 2, spr. 13, s. 544, 718; spr. 15, s. 973; spr. 18, s. 7008, 925; spr. 23, s. 311; spr. 19, s. 434; spr. 24, s. 417; spr. 225, s. 339.

⁷² *Ibid.*, f. 52, op. 2, spr. 225, s. 632.

⁷³ *Ibid.*, f. 52, op. 2, spr. 225, s. 567, 630.

⁷⁴ *Ibid.*, f. 52, op. 2, spr. 27, s. 915, 926.

⁷⁵ *Ibid.*, f. 52, op. 2, spr. 240, s. 423.

⁷⁶ *Ibid.*, f. 52, op. 2, spr. 9, s. 514; spr. 10, s. 1224; spr. 223, s. 82.

⁷⁷ *Ibid.*, f. 52, op. 2, spr. 224, s. 603, 766, 790.

⁷⁸ *Ibid.*, f. 52, op. 2, spr. 11, s. 622; spr. 237, s. 336.

⁷⁹ *Ibid.*, f. 52, op. 2, spr. 10, s. 62, 105.

kowa prawdopodobnie po małżeństwie z Anną dostał się do grona elity władzy lwowskiej⁸⁰. Siostra doktora Stanisława Wilczka, Anna, była żoną Jerzego Wojnara⁸¹. Katarzyna Geizlerowa, żona Mikołaja Geizlera, była siostrą Piotra i Mikołaja Tyczków⁸². Stanisław Wilczek poślubił również przedstawicielkę elity miejskiej, jego pierwsza żona Zofia była siostrą rajcy Marcina Hanela i doktora Michała Hanela, arcykapłana⁸³. Żona Mikołaja Abreka – Dorota Arnestowa⁸⁴, pochodziła z dawnego patrycjuszowskiego rodu Arnestów. Córka Stanisława Wilczka była poślubiona również przez rajcę Józefa Kraibera⁸⁵. Wolf Scholcz poślubił córkę patrycjusza Melchiora Haza⁸⁶. Pierwsza żona Stanisława Mozancza, Katarzyna, była córką rajcy Macieja Kangissera⁸⁷. Nie posiadamy informacji o imieniu drugiej żony doktora Mozancza, lecz wiadomo, że była ona córką Stanisława Haza i Doroty, czyli siostrą rajcy Erazma Haza⁸⁸. Żona Jana Grynwaldta Emerancia Temriczowa była córką Zofii Temriczowej i Piotra Temricza⁸⁹. Z kolei ich córka Anna została żoną rajcy Pawła Nowikampiana⁹⁰, a inna ich córka poślubiła syna rajcy Jerzego Wojnara (juniora) – Jerzego Wojnarowicza⁹¹.

Kaspar Przeddziecki pojął za żonę Reginę Stanową, córkę Doroty i Stanisława Stano, czyli wnuczkę rajcy Hieronima Stano⁹². Jakub Regulus ożenił się z Agnieszką⁹³ – córką Marcina, który był synem Andrzeja z Kijowa i Jadwigi Kosnarowskiej, czyli była ona prawnuczką rajcy Jana Kosnara⁹⁴. Żona Stanisława Dibowiciusa, Katarzyna Andrisimonowiczowa, była córką Andrzeja Szymonowicza, czyli wnuczką rajcy Magistra Szymona⁹⁵. Pierwszą żoną Szymona Magistra była Anna Kraiserowa (Szymonowa), prawdopodobnie córka Józefa Kraibera⁹⁶,

⁸⁰ *Ibid.*, f. 52, op. 2, spr. 10, s. 1337, 1341, 1463; W. Łoziński, *Patrycjat i mieszczaństwo...*, s. 68.

⁸¹ CDIAUL, f. 52, op. 2, spr. 10, s. 568, 680.

⁸² *Ibid.*, f. 52, op. 2, spr. 9, s. 63, 106.

⁸³ *Ibid.*, f. 52, op. 2, spr. 9, s. 366; spr. 240, s. 216.

⁸⁴ J. Skoczek, *Studia nad patrycjatem...*, s. 50.

⁸⁵ CDIAUL, f. 52, op. 2, spr. 11, s. 1830.

⁸⁶ W. Łoziński, *Patrycjat i mieszczaństwo...*, s. 69.

⁸⁷ CDIAUL, f. 52, op. 2, spr. 9, s. 307.

⁸⁸ *Ibid.*, f. 52, op. 2, spr. 11, s. 142.

⁸⁹ *Ibid.*, f. 52, op. 2, spr. 11, s. 473; spr. 13, s. 356; spr. 240, s. 189.

⁹⁰ *Ibid.*, f. 52, op. 2, spr. 15, s. 830–831; spr. 225, s. 513; Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu (dalej: Ossol.), Rkps. 826, Regestrum nuptiarum in ecclesia metropolitana Leopoliensis ab AD 1554 ad AD 1591, s. 19.

⁹¹ CDIAUL, f. 52, op. 2, spr. 225, s. 513; spr. 239, s. 643.

⁹² *Ibid.*, f. 52, op. 2, spr. 27, s. 1135–1136.

⁹³ *Ibid.*, f. 52, op. 2, spr. 224, s. 811.

⁹⁴ *Ibid.*, f. 52, op. 2, spr. 9, s. 281; spr. 223, s. 157; spr. 224, s. 238.

⁹⁵ *Ibid.*, f. 52, op. 2, spr. 24, s. 752.

⁹⁶ *Ibid.*, f. 52, op. 2, spr. 27, s. 322.

a drugą Katarzyna Smieszkówna, córka Mikołaja Smieszka⁹⁷. Z kolei zięciem Szymona Magistra był ławnik Jerzy Sponer⁹⁸.

Syn Stanisława Wilczka – Walenty, który również był rajcą (w latach 1568–1586), pojął za żonę Elżbietę Wioteszczankę – córkę rajcy Jakuba Wioteskiego⁹⁹. Inny jego syn Jan, który był ławnikiem, poślubił Katarzynę, córkę Mikołaja Kraiser¹⁰⁰. Swoje córki Stanisław Wilczek wydawał za mąż za synów przedstawicieli elity władzy. Jego córka Dorota została żoną Melchiora Scholza, syna Stanisława Scholza¹⁰¹. Pierwszym mężem innej jego córki Anny był rajca Józef Kraiser¹⁰². Z kolei urodzona z małżeństwa Anny i Józefa Kraiser¹⁰³ Regina została żoną rajcy Stanisława Anserinusa¹⁰³, a córka wspomnianych Stanisława Anserinusa i Reginy – Anna, wyszła za mąż za Mikołaja Gelazinusa (juniora), syna rajcy Mikołaja Gelazinusa¹⁰⁴. Drugi mąż Anny Wilczkówny Wojciech Bakalarz również był członkiem kolegium radzieckiego¹⁰⁵. Z kolei ich córka Zofia Bakalarzowa została poślubiona przez Jerzego Wojnara (juniora)¹⁰⁶. Jan Weiss również powydawał swoje córki za mąż za przedstawicieli elity. Elżbieta została żoną Jana Miecznika – syna rajcy Michała Miecznika¹⁰⁷. Inne jego córki były poślubione przez rajców: Małgorzata – przez Erazma Haza¹⁰⁸, Katerina – przez Marcina Hanela¹⁰⁹, Dorota – przez Stanisława Haza¹¹⁰.

Nieco mniej liczne były przypadki wchodzenia do elity przez zawarcie małżeństwa z wdowami po rajcach. Drugim mężem Anny, wdowy po rajcy Bernardzie Tyczce, był rajca Marcin Schongreger¹¹¹. Mikołaj Gelatinus ożenił się z Urszulą, wdową po Grzegorz Kołaczku¹¹². Z kolei trzeci mąż tej Urszuli Jan Scholz (prawdopodobnie Scholczwolfowicz) również był rajcą¹¹³. Jak widać, jedną

⁹⁷ Pierwszym jej mężem był Zygmunt Geizler: CDIAUL, f. 52, op. 2, spr. 18, s. 1575; spr. 225, s. 4, 442, 506.

⁹⁸ *Ibid.*, f. 52, op. 2, spr. 15, s. 899, 1548; spr. 18, s. 647, 553; spr. 19, s. 371; Ossol, Rękopisy. Sygn. 826, Regestrum nuptiarum in ecclesia metropolitana Leopoliensis ab AD 1554 ad AD 1591, s. 57.

⁹⁹ CDIAUL, f. 52, op. 2, spr. 27, s. 562.

¹⁰⁰ *Ibid.*, f. 52, op. 2, spr. 224, s. 846, 935.

¹⁰¹ *Ibid.*, f. 52, op. 2, spr. 14, s. 690.

¹⁰² *Ibid.*, f. 52, op. 2, spr. 13, s. 483; spr. 14, s. 690; spr. 225, s. 155; spr. 238, s. 439; spr. 240, s. 216.

¹⁰³ *Ibid.*, f. 52, op. 2, spr. 18, s. 677.

¹⁰⁴ *Ibid.*, f. 52, op. 2, spr. 21, s. 1305; spr. 24, s. 419.

¹⁰⁵ *Ibid.*, f. 52, op. 2, spr. 14, s. 476, 489, 690; spr. 28, s. 545.

¹⁰⁶ Ossol, Rkps. 826, s. 11.

¹⁰⁷ CDIAUL, f. 52, op. 2, spr. 11, s. 1279.

¹⁰⁸ *Ibid.*, f. 52, op. 2, spr. 11, s. 884; spr. 239, s. 643; spr. 240, s. 154, 189, 199.

¹⁰⁹ *Ibid.*, f. 52, op. 2, spr. 11, s. 884.

¹¹⁰ *Ibid.*, f. 52, op. 2, spr. 9, s. 868; spr. 1, s. 20, 187, 501; spr. 11, s. 648.

¹¹¹ *Ibid.*, f. 52, op. 2, spr. 10, s. 819; spr. 11, s. 753.

¹¹² *Ibid.*, f. 52, op. 2, spr. 13, s. 544, 718; spr. 15, s. 973; spr. 18, s. 708, 925; spr. 23, s. 311.

¹¹³ *Ibid.*, f. 52, op. 2, spr. 19, s. 434; spr. 24, s. 417.

z głównych dróg awansu społecznego w XVI w. we Lwowie były więzi pokrewieństwa i powinowactwa. Z powyższych rozważań wynika, że w XVI w. przynajmniej w 37 przypadkach miało to miejsce.

Tak duża ilość powiązań rodzinnych i powinowatych pomiędzy członkami elity władzy lwowskiej nasuwa pytanie, czy byli to ludzie związani z miastem od dłuższego czasu, czy też przybywali z innych miejscowości. W tym przypadku należy zapytać, skąd przybyli do Lwowa. Wiadomości o miejscu pochodzenia członków elity władzy możemy uzyskać z ksiąg przyjęć do prawa miejskiego, lecz nie wszyscy rajcy są wpisani do tych ksiąg i nie zawsze w rejestrach wpisywano miejsce, z którego przybył przyjmujący prawo miejskie. Jedynie w 18 wypadkach odnotowane były w księgach przyjęć do prawa miejskiego miejsca, skąd przybyli. Wiadomo, że Marcin Wasserbroth pochodził z Rzymu (Foro Romano)¹¹⁴, Wolfgang Scholz z Wrocławia¹¹⁵, Mikołaj Geizler z Sandomierza¹¹⁶, Piotr i Mikołaj Tyczkowie z Ropczyc¹¹⁷, Magister Michał¹¹⁸ oraz Maciej Kangisser¹¹⁹ z Nowego Miasta Biblo, Maciej Weidner z Pilzna (woj. sandomierskie)¹²⁰, Szymon Magister z Brzezina (woj. łęczyckie)¹²¹, Jakób Regulus (de Husczie) z Ujścia¹²², Stancel Scholz ze Świdnicy¹²³, Wojciech Ostrosz z Chodła (woj. lubelskie)¹²⁴, Franciszek Wenig z Cynaeva (Saksonia)¹²⁵, Tomasz Grzybowski z Mławy w Prusach Książęcych¹²⁶. Wiadomo, że czterej rajcy pochodzili z Krakowa – to Jerzy Glacz¹²⁷, Hieronim Zapała¹²⁸, Jerzy Wojnar¹²⁹ oraz dr Stanisław Mozancz¹³⁰.

Znaczna liczba członków rady była związana ze Lwowem. Jednakże w księgach przyjęć do prawa miejskiego odnotowano tylko trzech z nich. Byli to Walenty Wilczek, Erazm Haz oraz Jan Grunwald¹³¹. Do przedstawicieli grupy rządzącej miejscowego pochodzenia zaliczyć należy również 23 rajców, którzy kontynuowali sprawowanie urzędu po swoich przodkach. Byli to: Jan Kosner, Jerzy

¹¹⁴ *Album civium Leopoliensium...*, nr 791.

¹¹⁵ *Ibid.*, nr 1763.

¹¹⁶ *Ibid.*, nr 1166.

¹¹⁷ *Ibid.*, nr 870, 1182.

¹¹⁸ *Ibid.*, nr 1635.

¹¹⁹ *Ibid.*, nr 832.

¹²⁰ *Ibid.*, nr 787.

¹²¹ *Ibid.*, nr 2191.

¹²² *Ibid.*, nr 2246. Wydawca lokuje tę osadę w ziemi lwowskiej.

¹²³ *Ibid.*, nr 2098.

¹²⁴ *Ibid.*, nr 2863.

¹²⁵ *Ibid.*, nr 2919.

¹²⁶ CDIAUL. f. 52, op. 2, spr. 10, s. 910, 1032.

¹²⁷ *Album civium Leopoliensium...*, nr 2025.

¹²⁸ *Ibid.*, nr 2050.

¹²⁹ *Ibid.*, nr 1024.

¹³⁰ *Ibid.*, nr 2202.

¹³¹ *Ibid.*, nr 2308, 1937, 1928.

i Michał Gieblowie, Stanisław Wilczek, Maciej Mikułka, Marcin Wasserbroth, Andrzej i Hieronim Stano, Andrzej Abrek, Jan Weiss, Marcin Hanel, Stanisław Berger oraz Jerzy Wojnar, Maciej Hidek, Jerzy Kołaczek, Jodokus Glacz, Paweł Jelonek, Stanisław Haz, Antoni Czorn, Wolfgangus oraz Jan Scholz Wolfowiczowie, Stanisław i Jakób Scholzowie – czyli w przypadku 26 osób (32,5% ogólnej liczby notowanych na urzędzie) miejscem urodzenia był zapewne Lwów. Należy przypuszczać, że większość z pozostałych rajców (36 osób) pochodziła również ze Lwowa, ale w księgach przyjęć do prawa miejskiego nie odnotowywano faktu przyjęcia przez nich obywatelstwa. Należy przy tym zauważyć, że O. Zajac, opisując to zjawisko, stwierdził, że przedstawiciele rodzin związanych z kolegium radzieckim bardzo rzadko byli wpisywani do rejestru osób przyjmujących obywatelstwo we Lwowie¹³². Nie można jednak wykluczyć, mając na uwadze luki w zachowanych rejestrach przyjmujących obywatelstwo, że przynajmniej część z nich przybyła z innych miast, ale nie posiadamy o nich informacji.

Większość osób, które przybyły z innych miejscowości do Lwowa, szybko i zazwyczaj na długo włączała się do lwowskiej elity władzy. Z 18 przybyszów awansowanych do rady 9 sprawowało urzędy miejskie powyżej 20 lat; to Marcin Wasserbroth, Piotr Tyczka, Mikołaj Tyczka, Jerzy Wojnar, Michał Magister, Wolfgang Scholz, Stancel Scholz, Hieronim Zapała, Stanisław Mozancz¹³³.

Osiedlali się tutaj, licząc zapewne na szybkie wzbogacenie się. Dawało taką możliwość położenie Lwowa na szlaku handlowym oraz ciągle duża jego rola w handlu dalekosiężnym. Miasto było nadal bardzo atrakcyjne, zwłaszcza dla kupców, którzy mogli robić liczne interesy¹³⁴.

Droga do kariery w mieście wiodła przez zasiadanie w ławie sądowej, co było warunkiem kandydowania do kolegium radzieckiego. Zwyczaj ten był praktykowany we Lwowie w ciągu XV i początku XVI w.¹³⁵ Jednakże od roku 1505 (co wynika z *Aneksu*) zdażyło się 13 wypadków uzyskania godności rajcy przez osoby, które poprzednio nie były ławnikami: Maciej Weidner (1490–1507), Jerzy Gebel (1505–1508), Andrzej Kogler (1508–1512), Jan Marter (1509–1511), Harman Padwall (1510–1511), Michał Gebel (1512), Michał Miecznik (1512–1547), dr Stanisław Wilczek (1513–1544), Michał Magister (1514–1526), Antoni (1514), Bernard (1514), Jan Kochno (1519–1527), Jan Fraibork (1519–1527))¹³⁶.

¹³² O. Заяць, *Громадяни Львова: правовий статус, склад, походження*, Київ–Львів 2012, s. 93–94.

¹³³ Szczegółowe daty urzędowania podane w tabeli.

¹³⁴ M. Małowist, *Uwagi o roli kapitału kupieckiego w Europie Wschodniej w późnym średniowieczu*, „Przegląd Historyczny”, t. 56, z. 1, 1965, s. 222.

¹³⁵ M. Kapral, *Urzednicy miasta Lwowa.... spisy ławników* (s. 195–218) oraz rajców (s. 47–115).

¹³⁶ Zob. aneks.

W przypadku Michała Magistra brak zasiadania w ławie miejskiej związany był z tym, że był on pisarzem miasta od 1514 r.¹³⁷. Z kolei w przypadku dr. Stanisława Wilczka¹³⁸ zastosowano zwyczaj, że osoby z tytułem doktora nie musiały zasiadać w ławie¹³⁹. W pozostałych 11 wypadkach nie potrafimy wyjaśnić, dlaczego wybrano do kolegium rajców osoby, które nie zostały odnotowane w składzie ławy. Być może jest to związane ze stanem zachowanych źródeł. Warto wspomnieć, że w okresie po 1519 r. do końca stulecia notujemy tylko 2 przypadki powołania do rady osób, które nie zostały odnotowane wśród ławników. Byli to Bernard Tyczka (1523–1524) i Mikołaj Gelazinus (1562–1580)¹⁴⁰.

Jako ciekawostkę można podać informację, że Stanisław Mozancz, który posiadał stopień doktora medycyny¹⁴¹, oraz Marcin Boniecki, pisarz miejski od 1522 do 1552 r.¹⁴², mimo, że prawo pozwalało im kandydować do rady bez pełnienia urzędu ławnika, przed wyborem na rajcę sprawowali ten urząd.

Jak wynika z *Aneksu*, z osób, które rozpoczynały karierę w ławie sądowej, najdłużej na awans do rady czekali Marcin Schongreger, Stanisław Haz (junior) – po 21 lat, oraz Jerzy Wojnar i Wolfgangus Scholz (junior) – po 20 lat. 11 osób zasiadało w ławie od 10 do 20 lat, 44 osoby były ławnikami od dwóch do dziesięciu lat. Przykładem najszybszej kariery w mieście były awanse 6 członków lwowskiej elity władzy. Maciej Kangisser, Antoni Hornig, Andrzej Berger, Jan Kosner, Mikołaj Geizler oraz Mikołaj Tyczka już po roku sprawowania funkcji ławnika weszli w skład rady miejskiej. Należy zauważyć, że 4 z nich (Jan Kosner, Andrzej Berger, Mikołaj Tyczka, Mikołaj Gaizler) pozostawali w niej przez okres od 15 do 33 lat. Antoni Hornig oraz Maciej Kangisser pełnili urząd radziecki z kolei 10 i 6 lat¹⁴³.

Spośród omawianych 80 osób najdłużej w kolegium rajców zasiadali: Antoni Czorn – 36 lat, Andrzej Sambor i Michał Gładiator – 35 lat, Stanisław Anserinus – 34 lata, Jerzy Wojnar – 33 lata oraz Jan Kosner, Stanisław Wilczek i Simon Leopolda – 32 lata. Ze stażem od 21 do 30 lat w radzie odnotowano 14 osób. Od 11 do 20 lat zasiadało 25 przedstawicieli elity władzy, 25 członków rady miejskiej pełniło swoje urzędy do 10 lat. Pozostałych 7 osób przebywało na urzędzie tylko przez jeden rok. Trzech z nich (Bernard podstrzygacz, Antoni oraz Michał Gebel) zasiadali w radzie w 1512 i 1514 r., czyli przed wprowadzeniem dożywotniego pełnienia urzędu rajcy.

¹³⁷ M. Kapral, *Urzednicy miasta Lwowa...*, nr 150.

¹³⁸ *Ibid.*, s. 416.

¹³⁹ M. Friedberg, *Kancelaria miasta Krakowa do połowy XVIII wieku*, „Archeion”, t. 24, 1955, s. 290; M. Stankowa, *Kancelaria miasta Lublina od XIV do XVIII w.*, Warszawa 1968, s. 42.

¹⁴⁰ M. Kapral, *Urzednicy miasta Lwowa...*, nr 157, 189.

¹⁴¹ *Ibid.*, nr 163.

¹⁴² *Ibid.*, nr 172.

¹⁴³ Szczegółowe dane o trwałości urzędowania podano w aneksie.

Długość trwania kariery w urzędach miejskich (łącznie radziecki i ławniczy) była zróżnicowana. Zależała ona najczęściej od tego, w jakim wieku uzyskiwano urząd ławnika i jak długo pełniono go przed awansem na godność rajcy. Jeśli ktoś w młodym wieku wszedł w skład kolegium ławniczego, następnie awansował do rady, to pozostawał w elicie władzy często dosyć długo. Odnotowano 20 wypadków zasiadania w radzie powyżej 30 lat. Najdłużej trwała kariera Andrzeja Sambora (44 lata), Jerzego Wojnara i jego syna Jerzego Wojnara (juniora) – po 41 lat. 16 osób sprawowało urzędy miejskie łącznie od 21 do 30 lat. Dalszych 21 rajców zasiadało w radzie i ławie od 11 do 20 lat. 16 osób należało do grona elity władzy do 10 lat. Tylko trzy osoby – Michał Gebel (1512), Antoni (1514), Bernard (1514), zasiadały we władzach miejskich w ciągu 1 roku¹⁴⁴.

Rajcy należeli do najbogatszych obywateli miasta, często posiadali znaczny kapitał, który lokowali w nieruchomościach miejskich: kamienicach, ogrodach na przedmieściach, a także w kramach i jatkach kupieckich. Kamienice i inne elementy majątku nieruchomego nowi rajcy często otrzymywali w wianie, żeniąc się z córkami rajców lub z wdowami po rajcach.

Michał Miecznik wszedł w posiadanie domu ojca żony Doroty, Stanisława Kaliety, położonego przy Rynku¹⁴⁵. Przy podziale majątku Stanisława Kaliety razem z żoną i synem Franciszkiem uzyskał jeszcze jedną kamienicę przy Rynku¹⁴⁶. Prawdopodobnie za drugą żoną, też Dorotą, Michał Miecznik otrzymał dom na ul. Krakowskiej, obok Bramy Krakowskiej i domu Kochnowej¹⁴⁷. Jan Kosnar uzyskał jako wiano żony Jadwigi 500 flor., za które kupił dom murowany przy Rynku między domami Jana Bonara i Mikołaja Tyczki¹⁴⁸.

Wielokrotnie też kamienice przechodziły w ręce rajców, nabywane drogą kupna od innych członków kolegium radzieckiego lub krewnych. I tak Michał Gladiator swoją kamienicę przy Rynku, leżącą między domami Alberta Krawca i Marcina Pizarza, sprzedał teściowi swego syna Antoniego, również miecznikowi Janowi Ficzekowi za 400 flor.¹⁴⁹ Dwie kamienice uzyskał od Michała Miecznika jego zięć Stanisław Hubiczki, część jednej na ul. Krakowskiej, między Hanusem Spachlizem i Stanisławem Hazem, otrzymała jego żona Anna jako ojcowiznę¹⁵⁰, drugą zaś na ul. Szewskiej, między domami Frycza i Kuglarowskim, kupił w 1527 r. za 200 flor. od Michała Miecznika¹⁵¹.

¹⁴⁴ M. Kapral, *Urzędnicy miasta Lwowa...*, nr 147, 151, 152.

¹⁴⁵ Kamienica była położona między domami Andrzeja Wildta i Piotra Łaziebnika: CDIAUL, f. 52, op. 2, spr. 10, s. 162–163, 193.

¹⁴⁶ Między kamienicami Kohnowej i S. Brześcińskiego: CDIAUL, f. 52, op. 2, spr. 10, s. 774, 786; spr. 11, s. 116.

¹⁴⁷ *Ibid.*, f. 52, op. 2, spr. 10, s. 1176.

¹⁴⁸ *Ibid.*, f. 52, op. 2, spr. 9, s. 28, 38, 84, 126, 386.

¹⁴⁹ *Ibid.*, f. 52, op. 2, spr. 10, s. 1080.

¹⁵⁰ *Ibid.*, f. 52, op. 2, spr. 11, s. 485, 712.

¹⁵¹ *Ibid.*, f. 52, op. 2, spr. 9, s. 647.

Kamienica Jerzego Wojnara przy ul. Ruskiej, między domami Stanisława Ostrowskiego, z jednej strony, a z drugiej, narożnej, od ulicy Szkołkowskiej, po jego śmierci została podzielona między jego dzieci¹⁵². Wkrótce jego syn Jerzy odkupił od swoich sióstr ich części¹⁵³. Swoją odziedziczoną kamienicę, położoną między domami rajców Stanisława Wilczka i Marcina Hanela przy Rynku, Jan Kosner sprzedał swojemu zięciowi Andrzejowi z Kijowa (za 60 flor.)¹⁵⁴.

Rajcy lwowscy stanowili więc grupę osób, które wyróżniały się wspólną działalnością, znaczeniem ekonomicznym w mieście i dużym majątkiem oraz ekskluzywizmem społecznym. Elita władzy Lwowa w XVI w. składała się z osób sprawujących pełnię władzy w mieście. W ciągu XVI w. członkami rady miejskiej we Lwowie było 80 osób, które pochodziły z 60 rodzin. Z nich jedynie 18 osób pochodziło spoza Lwowa, ale weszły do elity władzy dzięki więzom pokrewieństwa i powinowactwa. Często odpowiedni ożenek z córką rajcy lub ławnika albo z wdową po nim ułatwiał wejście w szeregi elity lub też umacniał osiągniętą wcześniej pozycję. Sygnalizowane w literaturze poglądy o tendencjach zamykania się i stabilizacji tej grupy nie w pełni zostały potwierdzone na przykładzie lwowskim. Z 60 rodzin, które były przedmiotem obserwacji, przedstawiciele tylko 5 sprawowali urząd rajcy przez trzy pokolenia, 12 przez dwa, zaś w przypadku 43 rodzin było to urzędowanie jednopokoleniowe. Lwowska elita władzy, rządząca miastem w ciągu badanego okresu, była więc grupą ludzi powiązanych licznymi interesami, nie zamkniętą grupą oligarchiczną, lecz dopuszczającą do niej ludzi nowych, najczęściej zdolnych i bogatych, po skoligaceniu z panami miasta.

POWER ELITE IN LVIV IN THE 16TH CENTURY

Power elite was an important element of the Lviv city community. In this paper the power elite includes only the members of the Soviet council, which until 1519 consisted of 6 on-duty councilors and the unknown number of the so-called old councilors ("rajcowie starzy"). After implementing in 1519 the lifelong administration of magistracies through the councilors, the group counted 12 people, until the end of the period in question, and consisted of two councils. Within a year, since this was the time-span for the term of office, the first consisted of 6 men forming the "on-duty council", the second was the so-called "old council". The Lviv councilors were a group of people who distinguished themselves in common activities, economic significance in the city and vast wealth, and the social exclusiveness. The lives and activities of 80 people, the members of the city council, coming from 60 families were characterized in this article. It is worth mentioning that 44 people from this group gained the office of a councilor without having any ancestors in this magistracy. In contrast, only the representatives of 5 families (amongst the researched 60) had their representatives in the city council for three generations, 12 families were councilors for 2 generations and the remaining

¹⁵² *Ibid.*, f. 52, op. 2, spr. 9, s. 510, 924.

¹⁵³ *Ibid.*, f. 52, op. 2, spr. 9, s. 511; spr. 10, s. 568.

¹⁵⁴ *Ibid.*, f. 52, op. 2, spr. 9, s. 281.

43 families were represented in the council only for 1 generation. The members of power elite usually had prestigious occupations in the city, allowing them to make huge fortunes throughout their lives. The Lviv power elite of the discussed period was linked by numerous relations of consanguinity and affinities. Often enough the appropriate marriage with a daughter of a councilor or a juror, or their widows, simplified the entering into the ranks of this social group, or enhanced the earlier achieved position. Even though the majority of the representatives of power elite were from Lviv, 18 councilors came from a group of newcomers to this city. The members of the Lviv elites had numerous connections with the cities of the Republic of Poland and the central-east Europe. There were amongst them people having higher education, in the majority gained at the University of Cracow. They comprised a group ruling the city during the discussed century.

Aneks
Okres pełnienia urzędów miejskich przez przedstawicieli elity władzy miasta Lwowa w XVI w.¹

Nr	Imię i nazwisko	Ławnik (w latach)	Razem lat	Rajca (w latach)	Razem lat	Burmistrz (w latach)	Wójt (w latach)	Razem lat na urzędach
1	Martinus Wasserbroth	1473–1480	8	1480–1508	28			34
2	Mattias Kangisser	1496	1	1496–1501	5			6
3	Mattias Weidner	–	–	1490–1507	18			18
4	Antoni Hornig	1495	1	1495–1504	19			10
5	Andreas Berger	1495	1	1495–1523	28	1496		29
6	Michael Gasner	1484–1492	8	1492–1513	21			30
7	Stanislaus Haz	1486–1500	15	1500–1522	22			37
8	Petrus Tyczka	1476–1481	6	1481–1502	21			27
9	Nikolaus Arnesti	1483–1484	2	1484–1509	25	1494		27
10	Georgius Wojnar	1481–1488	8	1488–1521	33	1497	1518	41
11	Joannes Kosner	1490	1	1490–1522	32			33
12	Nikolaus Geizler	1492	1	1492–1506	14			15
13	Nikolaus Tyczka	1503	1	1503–1521	18			19
14	Georgius Gebel	–	–	1505–1508	4			4
15	Andreas Cogler	–	–	1508–1512	5			5

¹ Aneks sporządzono na podstawie danych zawartych w pracy M. Kaprała *Urzędnicy miasta Lwowa*. Lata sprawowania urzędów ławnika i rajcy podano za tą pracą, gdzie w indeksie ostatni rok pełnienia urzędu ławnika jest tożsamy z pierwszym rokiem urzędu rajcy. Przy liczeniu ogółu lat pełnienia obydwu urzędów rok ten liczono jako jeden.

16	Joannes Marter	–	–	1509–1511	3				3
17	Hermanus Padwall	–	–	1510–1511	2	–	–	–	2
18	Michael Gebel	–	–	1512	1	–	–	–	1
19	Michael Gladiator	–	–	1512–1547	36	–	–	–	36
20	Dr. Stanislaus Wilczek	–	–	1513–1544	32	1539	–	1516	32
21	Michał Magister ²	–	–	1514–1526	12	–	–	–	12
22	Antonius	–	–	1514	1	–	–	–	1
23	Bernardus postrzygacz sukna	–	–	1514	1	–	–	–	1
24	Mattias Mikula	1515–1519	5	1519–1524	5	–	–	–	10
25	Joannes Kochno	–	–	1519–1527	9	–	–	–	9
26	Joannes Fraibork	–	–	1519–1527	9	–	–	1526	9
27	Martinus Wasserbroth	1518–1519	2	1519–1528	9	–	–	–	11
28	Bernardus Tyczka	–	–	1523–1524	2	–	–	–	2
29	Tomasz Grzybowski	1520–1523	4	1523–1526	3	–	–	–	7
30	Valentinus Augustini	1515–1523	9	1523–1535	12	–	–	–	21
31	Andreas Stano	1514–1526	13	1526–1531	5	–	–	1520, 1523	18
32	Nikolaus Jaczymirski	1523–1526	4	1526–1539	13	1528	–	–	17
33	Martinus Aurifaber	1521–1526	6	1526–1546	20	1535, 1546	–	–	26
34	Dr. Stanisław Mozanecz	1521–1529	9	1529–1549	20	–	–	–	39

² W latach 1505–1514 pisarz miejski, M. Kapral, *Urzędnicy miasta Lwowa*, nr 1783.

35	Andreas Abrek	1526–1529	4	1529–1551	12	–	–	16
36	Joannes Weiss	1526–1529	4	1529–1545	16	–	–	20
37	Nikolaus Kraiser	1529–1530	2	1530–1539	9	–	–	11
38	Martinus Hanel	1526–1531	6	1531–1550	19	–	–	25
39	Stanislaus Berger	1526–1531	6	1531–1548	17	–	–	25
40	Wolfgangus Scholz	1529–1540	12	1544–1568	24	1554, 1556, 1559, 1561	1533, 1534, 1537, 1539	36
41	Hieronim Stano	1526–1536	11	1545–1550	5	–	1530–1531, 1535– 1536, 1547–1548	16
42	Joannes Grynwaldt	1537–1540	4	1545–1553	8	–	1540	12
43	Martinus Boniecki ³	1543–1545	3	1545	1	–	–	4
44	Jozefus Kraiser	1535–1540	6	1546–1551	5	–	1545	11
45	Georgius Glacz	1543–1548	5	1548	1	–	–	7
46	Erazmus Haz	1543–1548	6	1548–1561	13	–	–	19
47	Hieronimus Zapala	1543–1549	7	1549–1576	27	1555, 1557, 1560	1546	34
48	Georgius Wojnar	1530–1549	20	1549–1570	21	1567	–	41
49	Martinus Schongreger	1531–1551	21	1551	1	–	–	22
50	Gregorius Kolaczek	1545–1548	4	1552–1560	8	1553	–	12
51	Joannes Wilczek	1545–1552	7	1552	1	–	–	8
52	Mattias Hidek	1543–1552	19	1552–1559	7	–	–	19
53	Simon Magister	1548–1552	4	1552–1595	7	–	–	11

³ W latach 1522–1552 pisarz miejski, *ibid.*, nr 1785.

54	Jacobus Regulus	1546–1553	7	1553–1567	4	–	–	–	11
55	Jozefus Marciades	1548–1554	6	1554–1559	5	–	1553	–	11
56	Stanislaus Scholz	1549–1555	6	1555–1572	17	1568	–	–	23
57	Antonius Czorn	1553–1556	3	1556–1592	36	1566, 1580	–	–	39
58	Albertus Baccalaureus	1557–1561	4	1561–1564	3	–	1559–1560	–	7
59	Joannes Zaleski	1559–1561	3	1561–1589	28	1564	–	–	31
60	Dr Nikolaus Gelazinus	–	–	1562–1580	18	–	–	–	18
61	Valentinus Wilczek	1555–1568	13	1568–1586	18	1568, 1579, 1585, 1586	–	–	31
62	Jakobus Mieszkowski	1563–1571	8	1571–1602	31	1580, 1582, 1584, 1591, 1593	–	–	39
63	Paulus Jelonek	1564–1571	7	1571–1594	23	1578, 1580, 1582, 1583, 1591	–	–	30
64	Jodokus Glacz	1563–1571	8	1571–1589	18	1585, 1588	–	–	26
65	Stanislaus Haz	1551–1572	21	1572–1585	13	1579	1555, 1562–1566, 1580	–	34
66	Wolfgangus Scholz Jun	1557–1577	20	1578–1591	13	1578–1585, 1589,	1571, 1576–1577	–	33
67	Andreas Sambor	1568–1577	9	1578–1613	35	1578, 1581, 1585, 1604	–	–	44
68	Albertus Ostross ⁴	1579–1581	2	1581–1583	3	1581–1582	–	–	5
69	Dr Paulus Novicampianus	1571–1584	13	1584–1599	15	1584	–	–	28
70	Simon Leopolita mgr	1577–1584	7	1584–1616	32	1584, 1586, 1591, 1593, 1595, 1597	1581–1583, 1604	–	39

⁴ W 1579 r. notowany jako pisarz miejski: *ibid.*, nr 1788.

71	Stanislaus Anserinus	1584–1586	2	1586–1620	34	1586, 1590, 1592, 1596, 1598, 1607	1606	36
72	Stanislaus Scholz	1577–1588	11	1588–1589	2	–	–	13
73	Albertus Pedrianus mgr ⁵	1582–1590	8	1590–1605	15	1590–95	1584–1585, 1589, 1591, 1593, 1599, 1603	23
74	Stanislaus Dibowicius	1584–1590	6	1590–1617	27	1594, 1601	–	33
75	Kaspar Guliński ⁶	1584–1590	6	1590–1619	29	1590, 1592, 1594, 1599, 1600, 1607	1588	35
76	Franciskus Wenigc ⁷	1586–1592	6	1592–1595	3	1592–1593	1590	9
77	Joannes Scholzwolfowicz	1577–1593	16	1593–1604	11	–	1579	27
78	Kaspar Przędziecki mgr	1589–1595	6	1595–1619	24	1595, 1597, 1601, 1607	1592	30
79	Jakobus Scholz ⁸	1590–1596	6	1596–1611	15	1596–1599, 1603	–	21
80	Jakobus Wioteski	1592–1595	3	1596–1607	11	1597–1598	1594, 1605	14

⁵ W latach 1581–1582 członek Quadragintawiratu, *ibid.*, nr 1060.

⁶ W latach 1582–1584 członek Quadragintawiratu, *ibid.*, nr 1063.

⁷ W latach 1583–1586 członek Quadragintawiratu, *ibid.*, nr 1065.

⁸ W latach 1588–1590 członek Quadragintawiratu, *ibid.*, nr 1072.